

Greven på Källskär var före sin tid

Långt bort i åländsk glesbygd ligger ögruppen Kökar, mellan den åländska huvudön och det finländska fastlandet. Man reser dit via den södra skärgårdslinjen från Långnäs utanför Mariehamn. Den [åländska författarinnan Ulla Lena Lundberg](#), som är född här, har i flera böcker berättat om en karg ö där jordbruket och strömmingsfisket länge var huvudnäringen.

Under förbudstiden i Finland var spritsmugglingen en lukrativ bisyssla för många öbor. Idag bor cirka 250 invånare på Kökar som är en egen kommun. Här finns hotell, matbutik, post, skola, bibliotek och bredband via fiber. Sommartid söker sig turister, konstnärer, fågelskådare, seglare med flera till ön. Idag bor här en mängd entreprenörer och mångsysslare. Fiske-, jordbruk, byggnation och turism bidrar till sysselsättningen för de fastboende. Sysslor som kan kombineras med anställningar på de stora och små färjorna där ålänningarna kan ägna sig åt sitt traditionella sjömanskap.

I Kökars omedelbara närhet ligger den lilla klippön Källskär som är ett mycket omtyckt turistmål. Hit kom den svenske baronen och friherren **Göran Åkerhielm** (1920-1992) seglande 1958. Han bodde vanligtvis i ett hus i Gamla stan i Stockholm. Huset saknade enligt uppgift brevlåda och ville någon komma i kontakt med Åkerhielm fick man gå in på ett café i bottenvåningen och be dem vidarebefordra brevet. Det blev en ömsesidig förälskelse mellan Göran Åkerhielm och Källskär. Han kom att tillbringa en stor del av året på den karga ön. Inledningsvis i en liten omodern fiskestuga. Han såg till att han blev mantalsskriven på Åland och kunde på så sätt förvärva ett markområde mitt på ön.

Det första Åkerhielm tog itu med var att bygga en spångväg för hand genom oländig terräng från den enda tillgängliga hamnen

på norra delen av ön. Han lejde arbetskraft på Kökar. Många sommarlovslediga skolungdomar fick arbete med olika projekt, framförallt att bygga stenmurar. Allt skulle ske för hand. Det sägs att alla gäster som besökte Åkerhielm sattes i fysiskt arbete tre timmar som krav för att få delta i middagen på kvällen.

Hans umgänge var i "fina" kretsar i Stockholm. Själen skulle renas av hårt fysiskt arbete enligt Åkerhielm. Enda undantaget från denna regel gällde "Muminmaman" och ikonen **Tove Jansson** som ingick i den Åkerhielmska vänkretsen. Hon behövde inte bära sten. Åt henne skapades ett eget lusthus på en bergknalle där hon tidvis arbetade.

Tove Jansson har berättat om sin vänskap med Göran Åkerhielm som hon beskrev som *"lugn och varm, och samtidigt präglad av det oförmodade, man visste aldrig."* Åkerhielm önskade sig också en tavla av Tove Jansson och beställningen var: *"Gör någonting med vilda klippön, varför inte en hysterisk filifjonka, sjöodjur och förresten precis vad som helst."* Källskärstavlan finns nu hos Mariehamns museum.

Under åren 1958 – 1983 anlade Göran Åkerhielm en medelhavsträdgård med marmorstatyer och ett urnordiskt bostadshus. Han lejde en av Finlands stora arkitekter, **Reima Pietilä**, och huset fick formen av en karelsk ryggåsstuga med en stor murad eldstad mitt i huset och en grekisk pelargård av grova stockar på sjösidan. Stugan byggdes i Österbotten och fraktades sedan till Källskär som en byggsats med båt 1969. Tanken var att kombinera det grekiska kulturarvet med det finsk-nordiska.

Vem var då denna märkliga man som slog sig ner i den åländska Kökar arkipelagen? Han var homosexuell och enligt uppgift utesluten ur den egna familjen. Han hade fått ett förtida arv och var mångmiljonär. Han hade titeln baron och friherre i den svenska adelskalendern. Bland de jordnära Kökarborna var friherre detsamma som en ungkarl (idag singel) så han kom att

kallas "greven" av lokalbefolkningen.

Alla var väl inte helt förtjusta i hans uppdykande på Kökar och Källskär, speciellt inte som han ibland sprang omkring naken på ön och vinkade åt förbipasserande båtar. "Gaykulturen" hade inte nått så långt när han etablerade sig på ön. Hans excentriska byggnadsmetoder föll inte heller alltid i god jord. Kökarborna ansåg att hamnanläggningen skulle gjutas i betong. Åkerhielm bar stenar varje år som sedan spolades bort av vinterstormarna. De enda verktyg som fick användas var spett och ett vajerspel. Han planterade hortensia och lavendel i den karga jorden som han förbättrade via komposterat köksavfall och avfall även från utedasset. Han skapade också en liten vingård.

Över tid kom Göran Åkerhielm att accepteras av Kökarborna som ett lite udda men naturligt inslag på Källskär. Han var tidigt ute när det gällde att vara aktsam om miljön. På ålderns höst överlät han sin del av ön och sina anläggningar till landskapet Åland.

Göran Åkerhielm avled 1992 i Schweiz där han tidvis vistades på olika skidanläggningar. Han ligger begravnen på Lauterbrunnens kyrkogård.

Rolf Karlman